

МАНИФЕСТ УНИВЕРЗИТЕТА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА О РОДНО ИНКЛУЗИВНОМ СТЕ(А)М ОБРАЗОВАЊУ

Овај Манифест је заједничка изјава универзитета региона о посвећености стварању родно инклузивног СТЕ(А)М образовања кроз сарадњу, размену знања и заједничко деловање.

MANIFEST UNIVERZITETA ZAPADNOG BALKANA O RODNO INKLUZIVNOM STE(A)M OBRAZOVANJU

Ovaj Manifest je zajednička izjava univerziteta regiona o posvećenosti stvaranju rodno inkluzivnog STE(A)M obrazovanja kroz saradnju, razmjenu znanja i zajedničko djelovanje.

MANIFESTO OF WESTERN BALKAN UNIVERSITIES ON GENDER-INCLUSIVE STE(A)M EDUCATION

This Manifesto is a joint declaration of the universities in the region on their commitment to creating gender-inclusive STE(A)M education through collaboration, knowledge exchange, and shared action.

GEAR
GENDER EQUALITY IN ACADEMIA
AND RESEARCH

Co-funded by
the European Union

Преамбула

Савремено високо образовање у СТЕ(А)М области суочено је са задатком да истовремено гради научну изврсност и негује друштвену одговорност.

Универзитети Западног Балкана препознају родну равноправност као предуслов квалитета, иновација и одрживог развоја.

Родна равноправност није само питање праведности, већ и услов научног напретка – инклузивно окружење омогућава пуни допринос свих чланова академске заједнице.

Манифест је заснован на европским оквирима и препорукама (*EIGE GEAR Toolkit*, *ERA Policy Agenda*, смернице Европске комисије за родну равноправност у истраживању и иновацијама) и на резултатима пројекта *GEAR*. Он артикулише заједничку вољу универзитета региона да делују координисано и мерљиво.

Визија

Универзитети Западног Балкана обликују академски простор у коме родна равноправност није формална обавеза, већ саставни део културе и идентитета сваке институције.

Мисија

Успостављање заједничког оквира и стандарда који омогућавају равноправно учеће свих у образовању и науци у СТЕ(А)М области, кроз међуинституционалну сарадњу и усклађивање са европским праксама.

Контекст и изазови

У региону Западног Балкана универзитети се и даље суочавају са низом изазова који успоравају напредак ка пуној родној равноправности у високом образовању и истраживању у СТЕ(А)М областима.

У образовним и професионалним токовима и даље су присутни родни стереотипи и културне баријере које утичу на избор каријере и могућности напредовања. Жене су неравномерно заступљене у СТЕ(А)М областима, док приступ менторским програмима и професионалним мрежама подршке остаје ограничен.

Поред тога, многе институције располажу недовољним капацитетима и не прикупљају систематски податке разврстане по полу, што отежава праћење стварног напретка. Родна димензија још увек није довољно интегрисана у курикулуме и истраживачке пројекте, па се аспекти родне равноправности често превиђају у анализи и пракси. Ови изазови захтевају координисан и заједнички регионални приступ који надилази појединачне иницијативе и омогућава мерљиве, одрживе промене.

Вредности

Основне вредности на којима почива овај Манифест обухватају:

- **равноправност** и **праведност**, које подразумевају једнаке могућности и приступ за све чланове академске заједнице;
- **инклузивност** и **разноликост**, као препознавање и уважавање различитих перспектива и искустава;
- **транспарентност** и **одговорност**, кроз отворене процесе одлучивања и праћење резултата;
- **сарадњу** и **солидарност**, која повезује универзитете региона у заједничкој мисији;
- те **иновацију** и **друштвени утицај**, јер родна равноправност постаје извор креативности, квалитета и одрживог развоја у науци и образовању.

Принципи деловања

Принципи деловања универзитета у оквиру овог Манифеста заснивају се на родној равноправности као опредељењу сваке институције и на институционалној одговорности праћеној јасним механизмима извештавања и евалуације. Универзитети настоје да обезбеде праведне процесе запошљавања и напредовања, као и континуирану подршку женама у каријери и лидерству, чиме се подстиче развој једнаких могућности у академском и истраживачком окружењу.

Посебан значај придаје се разматрању родне перспективе, тамо где је то релевантно, у оквиру наставних, истраживачких и иновацијских активности, као једног од фактора који може допринети квалитету и већој применљивости научних резултата. Све активности се спроводе у оквиру безбедног и подржавајућег окружења без дискриминације, уз неговање отворене комуникације и јавне транспарентности као темеља поверења и академске одговорности.

Додатно, универзитети се обавезују да унапређују родну равноправност кроз размену примера добрих пракси, чиме се омогућава константно усавршавање приступа, метода и институционалних политика. Јачање институционалних капацитета – кроз обуке и развој интерних механизма – представља кључну претпоставку за одрживо спровођење ових принципа. У том духу, посебна пажња посвећује се заједничким активностима и регионалним иницијативама које повезују универзитете Западног Балкана, омогућавајући координисано деловање и шири друштвени утицај.

Све ове активности усмерене су ка обезбеђивању одрживости резултата и дугорочног утицаја Манифеста. Универзитети теже стварању трајних структура, политика и пракси које надилазе пројектне циклусе и доприносе системским променама у високом образовању и истраживању, осигуравајући да принцип родне равноправности остане дубоко укоренен у академској култури региона.

Правци деловања

На основу наведених принципа, а у складу са институционалним могућностима и реалним капацитетима, универзитети Западног Балкана посветиће се постепеном и доследном спровођењу следећих праваца деловања, који представљају темеље њиховог заједничког опредељења за унапређење родне равноправности у академском простору:

- **Јачање институционалних политика и пракси** које доприносе равноправном учешћу, професионалном развоју и условима рада свих чланова академске заједнице;
- **Укључивање родне перспективе у истраживачке активности**, наставне садржаје и иновационе процесе;
- **Успостављање и спровођење мера за превенцију** и сузбијање родно заснованог насиља и сексуалног узнемиравања;
- **Доношење/Развој и/или унапређење *Gender Action Planova* (GAP)**, као и интерних правних и процедуралних аката који подржавају родну равноправност, уз редовне статистичке обраде података са родним елементима;
- **Промовисање видљивости резултата** кроз јавне догађаје, академске форуме, публикације, дигиталне алате и друге облике дисеминације, чиме се осигурава шира доступност и препознатљивост активности универзитета.
- **Даље развијање институционалних капацитета** за прикупљање, анализу и размену података разврстаних по полу, који су неопходни за праћење напретка и израду поузданих извештаја.

Потписнице се обавезују/потврђују своју намеру да ће редовно пратити спровођење одредби **Манифеста**, уз размену података и спровођење заједничких евалуација.

Потписивањем **Манифеста**, универзитети потврђују своју посвећеност укључивању родне равноправности у политике и праксе, као и јавном извештавању о постигнутим резултатима.

„Равноправност није само циљ,
већ средство остваривања мисије универзитета
— стварања знања за све.“

Preambula

Savremeno visoko obrazovanje u STE(A)M oblasti suočeno je sa zadatkom da istovremeno gradi naučnu izvrsnost i njeguje društvenu odgovornost.

Univerziteti Zapadnog Balkana prepoznaju rodnu ravnopravnost kao preduslov kvaliteta, inovacija i održivog razvoja.

Rodna ravnopravnost nije samo pitanje pravednosti, već i uslov naučnog napretka – inkluzivno okruženje omogućava puni doprinos svih članova akademske zajednice.

Manifest je zasnovan na evropskim okvirima i preporukama (EIGE GEAR Toolkit, ERA Policy Agenda, smjernice Evropske komisije za rodnu ravnopravnost u istraživanju i inovacijama) i na rezultatima projekta GEAR. On artikuliše zajedničku volju univerziteta regiona da djeluju koordinisano i mjerljivo.

Vizija

Univerziteti Zapadnog Balkana oblikuju akademski prostor u kome rodna ravnopravnost nije formalna obaveza, već sastavni dio kulture i identiteta svake institucije.

Misija

Uspostavljanje zajedničkog okvira i standarda koji omogućavaju ravnopravno učešće svih u obrazovanju i nauci u STE(A)M oblasti, kroz međuinstitucionalnu saradnju i usklađivanje sa evropskim praksama.

Kontekst i izazovi

U regionu Zapadnog Balkana univerziteti se i dalje suočavaju sa nizom izazova koji usporavaju napredak ka punoj rodnoj ravnopravnosti u visokom obrazovanju i istraživanju u STE(A)M oblastima.

U obrazovnim i profesionalnim tokovima i dalje su prisutni rodni stereotipi i kulturne barijere koje utiču na izbor karijere i mogućnosti napredovanja.

Žene su neravnomjerno zastupljene u STE(A)M oblastima, dok pristup mentorskim programima i profesionalnim mrežama podrške ostaje ograničen.

Pored toga, mnoge institucije raspolažu nedovoljnim kapacitetima i ne prikupljaju sistematski podatke razvrstane po polu, što otežava praćenje stvarnog napretka. Rodna dimenzija još uvijek nije dovoljno integrisana u kurikulume i istraživačke projekte, pa se aspekti rodne ravnopravnosti često previđaju u analizi i praksi.

Ovi izazovi zahtijevaju koordinisan i zajednički regionalni pristup koji nadilazi pojedinačne inicijative i omogućava mjerljive, održive promjene.

Vrijednosti

Osnovne vrijednosti na kojima počiva ovaj **Manifest** obuhvataju:

- **ravnopravnost i pravednost**, koje podrazumijevaju jednake mogućnosti i pristup za sve članove akademske zajednice;
- **inkluzivnost i raznolikost**, kao prepoznavanje i uvažavanje različitih perspektiva i iskustava;
- **transparentnost i odgovornost**, kroz otvorene procese odlučivanja i praćenje rezultata;
- **saradnju i solidarnost**, koja povezuje univerzitete regiona u zajedničkoj misiji;
- **te inovaciju i društveni uticaj**, jer rodna ravnopravnost postaje izvor kreativnosti, kvaliteta i održivog razvoja u nauci i obrazovanju.

Principi djelovanja

Principi djelovanja univerziteta u okviru ovog **Manifesta** zasnivaju se na **rodnoj ravnopravnosti** kao **opredjeljenju** svake institucije i na **institucionalnoj odgovornosti** praćenoj jasnim mehanizmima izvještavanja i evaluacije. Univerziteti nastoje da obezbijede pravedne procese **zapošljavanja i napredovanja**, kao i kontinuiranu **podršku ženama u karijeri i liderstvu**, čime se podstiče razvoj jednakih mogućnosti u akademskom i istraživačkom okruženju.

Poseban značaj pridaje se razmatranju rodne perspektive, tamo gdje je to relevantno, u okviru **nastavnih, istraživačkih i inovacijskih aktivnosti**, kao jednog od faktora koji može doprinijeti **kvalitetu i većoj primjenjivosti** naučnih rezultata. Sve aktivnosti se sprovode u okviru **bezbjednog i podržavajućeg okruženja bez diskriminacije**, uz njegovanje **otvorene komunikacije i javne transparentnosti** kao temelja povjerenja i akademske odgovornosti.

Dodatno, univerziteti se obavezuju da unaprijeđuju rodnu ravnopravnost **kroz razmjenu primjera dobrih praksi**, čime se omogućava konstantno usavršavanje pristupa, metoda i institucionalnih politika. **Jačanje institucionalnih kapaciteta** – kroz obuke i razvoj internih mehanizama – predstavlja ključnu pretpostavku za održivo sprovođenje ovih principa. U tom duhu, posebna pažnja posvećuje se zajedničkim aktivnostima i regionalnim inicijativama koje povezuju univerzitete Zapadnog Balkana, omogućavajući koordinisano djelovanje i širi društveni uticaj.

Sve ove aktivnosti usmjerene su ka obezbjeđivanju **održivosti rezultata i dugoročnog uticaja Manifesta**. Univerziteti teže stvaranju trajnih struktura, politika i praksi koje nadilaze projektne cikluse i doprinose sistemskim promjenama u visokom obrazovanju i istraživanju, osiguravajući da princip rodne ravnopravnosti ostane duboko ukorijenjen u akademskoj kulturi regiona.

Pravci djelovanja

Na osnovu navedenih principa, a u skladu sa institucionalnim mogućnostima i realnim kapacitetima, univerziteti Zapadnog Balkana posvetiće se postepenom i dosljednom sprovođenju sljedećih pravaca djelovanja, koji predstavljaju temelje njihovog zajedničkog opredjeljenja za unaprijeđenje rodne ravnopravnosti u akademskom prostoru:

- **Jačanje institucionalnih politika i praksi** koje doprinose ravnopravnom učešću, profesionalnom razvoju i uslovima rada svih članova akademske zajednice;
- **Uključivanje rodne perspektive** u istraživačke aktivnosti, nastavne sadržaje i inovacione procese;
- **Uspostavljanje i sprovođenje mjera za prevenciju i suzbijanje** rodno zasnovanog nasilja i seksualnog uznemiravanja;
- **Donošenje/Razvoj i/ili unapređenje Gender Action Planova (GAP)**, kao i internih pravnih i proceduralnih akata koji podržavaju rodnu ravnopravnost, uz redovne statističke obrade podataka sa rodnim elementima;
- **Promovisanje vidljivosti rezultata** kroz javne događaje, akademske forume, publikacije, digitalne alate i druge oblike diseminacije, čime se osigurava šira dostupnost i prepoznatljivost aktivnosti univerziteta;
- **Dalje razvijanje institucionalnih kapaciteta** za prikupljanje, analizu i razmjenu podataka razvrstanih po polu, koji su neophodni za praćenje napretka i izradu pouzdanih izvještaja.

Potpisnice se obavezuju/potvrđuju svoju namjeru da će redovno pratiti sprovođenje odredbi **Manifesta**, uz razmjenu podataka i sprovođenje zajedničkih evaluacija.

Potpisivanjem **Manifesta**, univerziteti potvrđuju svoju posvećenost uključivanju rodne ravnopravnosti u politike i prakse, kao i javnom izvještavanju o postignutim rezultatima.

„Ravnopravnost nije samo cilj,
već sredstvo ostvarivanja misije univerziteta
– stvaranja znanja za sve.“

Preamble

Modern higher education in the STE(A)M field faces the challenge of simultaneously building scientific excellence and fostering social responsibility.

Universities in the Western Balkans recognize gender equality as a prerequisite for quality, innovation, and sustainable development.

Gender equality is not only a matter of fairness but also a condition for scientific progress – an inclusive environment enables the full contribution of all members of the academic community.

The **Manifesto** is based on European frameworks and recommendations (EIGE GEAR Toolkit, ERA Policy Agenda, European Commission guidelines on gender equality in research and innovation) and on the results of the GEAR project. It articulates the shared commitment of the region's universities to act in a coordinated and measurable manner.

Vision

Universities of the Western Balkans shape an academic space where gender equality is not just a formal obligation, but an integral part of the culture and identity of each institution.

Mission

Establishing a common framework and standards that enable equal participation of all in education and science in the STE(A)M fields, through inter-institutional cooperation and alignment with European practices.

Context and Challenges

In the Western Balkans region, universities still face a range of challenges that slow progress towards full gender equality in higher education and research in STE(A)M fields.

Gender stereotypes and cultural barriers continue to exist in educational and professional pathways, affecting career choices and advancement opportunities.

Women are unevenly represented in STE(A)M areas, while access to mentoring programs and professional support networks remains limited. In addition, many institutions have insufficient capacities and do not systematically collect sex-disaggregated data, making it difficult to track actual progress. The gender dimension is still not sufficiently integrated into curricula and research projects, so gender equality aspects are often overlooked in analysis and practice.

These challenges require a coordinated and joint regional approach that goes beyond individual initiatives and enables measurable, sustainable change.

Values

The fundamental values on which this **Manifesto** is based include:

- **equality** and **fairness**, which imply equal opportunities and access for all members of the academic community;
- **inclusiveness** and **diversity**, recognizing and respecting different perspectives and experiences;
- **transparency** and **accountability**, through open decision-making processes and monitoring of outcomes;
- **collaboration** and **solidarity**, which connect universities in the region in a shared mission and
- **innovation** and **social impact**, as gender equality becomes a source of creativity, quality, and sustainable development in science and education.

Principles of Action

The principles guiding the actions of universities within the framework of this Manifesto are based on **gender equality as a commitment of each institution**, as well as on institutional **accountability**, supported by clear reporting and evaluation mechanisms. Universities strive to ensure **fair recruitment and promotion processes**, as well as continuous **support for women in their careers and leadership roles**, thereby promoting the development of equal opportunities in academic and research environments.

Particular importance is given to the consideration of the **gender perspective**, where relevant, **within teaching, research, and innovation activities**, as one of the factors that can contribute to the quality and greater applicability of scientific results. All activities are carried out within a **safe and supportive environment free from discrimination**, fostering **open communication and public transparency** as the foundation of trust and academic responsibility.

Additionally, universities commit to promoting gender equality through **the exchange of good practice examples**, allowing for continuous improvement of approaches, methods, and institutional policies. **Strengthening institutional capacities**—through training and the development of internal mechanisms—represents a key prerequisite for the sustainable implementation of these principles. In this spirit, particular attention is paid to joint activities and regional initiatives that connect universities in the Western Balkans, enabling coordinated action and a broader social impact.

All these activities are aimed at ensuring the **sustainability of results and the long-term impact of the Manifesto**. Universities strive to create permanent structures, policies, and practices that go beyond project cycles and contribute to systemic changes in higher education and research, ensuring that the principle of gender equality remains deeply rooted in the academic culture of the region.

Courses of Action

Based on the aforementioned principles, and in accordance with institutional possibilities and realistic capacities, the universities of the Western Balkans will dedicate themselves to the gradual and consistent implementation of the following courses of action, which represent the foundations of their joint commitment to advancing gender equality in the academic space:

- **Strengthening institutional policies and practices** that contribute to equal participation, professional development, and working conditions for all members of the academic community;
- **Integrating a gender perspective** into research activities, educational content, and innovation processes;
- **Establishing and implementing measures** to prevent and combat gender-based violence and sexual harassment;
- **Adopting/Developing and/or improving Gender Action Plans (GAP)**, as well as internal legal and procedural acts that support gender equality, along with regular statistical processing of data with gender elements;
- **Promoting the visibility of results** through public events and academic forums, publications, digital tools, and other forms of dissemination, thereby ensuring wider accessibility and recognition of the university's activities;
- **Further developing institutional capacities** for collecting, analyzing, and sharing gender-disaggregated data, which is necessary for monitoring progress and preparing reliable reports.

The signatories commit/confirm their intention to regularly monitor the implementation of the provisions of the **Manifesto**, along with data exchange and conducting joint evaluations.

By signing the **Manifesto**, universities affirm their commitment to integrating gender equality into policies and practices, as well as publicly reporting on the results achieved.

„Equality is not just a goal,
but a means of fulfilling the university's mission
– creating knowledge for everyone.“

Potpisnice / Signatories

Februar 2026

Univerzitet Adriatik
CRNA GORA

Univerzitet Singidunum
SRBIJA

Univerzitet Crne Gore
CRNA GORA

Nezavisni Univerzitet Banja Luka
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerzitet u Tuzli
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerza v Mariboru
Univerzitet u Mariboru
SLOVENIJA

Univerzitet Mediteran
CRNA GORA

Univerzitet Sinergija
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerzitet u Zenici
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerzitet Džemal Bijedić u Mostaru
BOSNA I HERCEGOVINA

Univerzitet Bijeljina
BOSNA I HERCEGOVINA

Visoka škola za poslovnu ekonomiju
i preduzetništvo
SRBIJA